

administration at all levels (eparchial, deanery and parish levels). The peculiarity of this stage was that the imperial and Synodal authorities were using Ukrainian church government structure as an example, but at the same time it was put purely imperial denationalized nature. It is proved that during XVIII – the first half of XIX century the evolution of the traditional system of Ukraine Orthodox Church took place in a direction that was consonant with the development of Ukrainian statehood. There were eliminated the principles of Council rule and elections. In all Ukrainian eparchies was implemented a system of church government by the efforts of Russian imperial and Synodal administrations. The typical signs of this system were unification, centralization and excessive bureaucratization of the structure in the Orthodox Church.

Key words: Orthodox Church, Synodal administrations, orthodox cleric.

До редакції надійшла 24.02.2016.

УДК 94(477)«17»

© Сергій Прудивус
(Київ)

ГАРДЕРОБ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КОД (НА МАТЕРІАЛАХ ОПИСУ МАЙНА КОШОВОГО ОТАМАНА ПЕТРА КАЛНИШЕВСЬКОГО)

Статтю присвячено аналізу гардеробу останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського. Світ побутових речей, серед яких діє історична особа, дає змогу зрозуміти самого історичного діяча, його вчинки, позицію щодо тих чи інших подій та явищ. В системі одягу XVIII ст. заковано менталітет, традиційні уявлення та матриці суспільних відносин, прийнятних для її власників. Мета статті – з'ясувати суспільний статус кошового отамана Петра Калнишевського через призму його гардеробу.

Для досягнення поставлених цілей проведено аналіз майна кошового, зафіксованого під час ліквідації Запорізької Січі у 1775 р. З переліку всього, чим володів Петро Калнишевський, виділено предмети гардеробу: одяг, аксесуари, запаси тканин та інших витратних матеріалів. Застосовуючи підходи наукового аналізу, проведено дослідження структурних частин гардеробу: видів одягу, його кількості, витратних матеріалів, що дають змогу декодувати актуалізовану інформацію. Завдяки методу наукового синтезу встановлено їх типологію. Активно застосовується метод пошуку аналогій та порівняння видового складу, кількісного наповнення, фізичних та якісних характеристик вбрання кошового отамана та козацької старшини: гетьманів, генеральної старшини, полковників, сотників. У ході дослідження має місце використання статистичних прийомів підрахунку. Проводяться паралелі з гардеробом низової старшини, а також з одягом міщан та козаків.

У результаті дослідження вдалося дійти висновків про типологічну схожість гардеробу Петра Калнишевського та козацької старшини Гетьманщини. Встановлено часткові відмінності у назвах одягу, його функціональності. З'ясовано конкретні особливості шляхів формування системи одягу, головних уборів, взуття та аксесуарів січової старшини. Таким чином, суспільний статус Петра Калнишевського був вищий за решту низової старшини і може бути прирівняний до статусу полковника.

Ключові слова: гардероб, одяг, кошовий отаман, Петро Калнишевський, козацька старшина, Запорізька Січ.

Матеріальний побут – невід'ємна риса історичної реальності, яка оточує людину в її повсякденні. Однак, він вмотивовано формується за певними принципами, а, отже, містить соціальний код. Гардероб – одна зі складових матеріальної культури, яка найглибше ілюструє статус свого власника, його місце в суспільстві. Декодування такої інформації, розкриття принципів набору певних груп речей дає можливість проникнути у сферу соціальних відносин досліджуваного періоду.

Постать кошового отамана Петра Калнишевського була об'єктом низки історичних досліджень. Початок історіографії його особи поклав

історик козацтва Д. Яворницький ще на рубежі XIX–XX ст. Праці про останнього кошового торкаються різноманітних аспектів його життя та діяльності: військових, політичних, суспільних. Їх аналізу присвячені окремі дослідження істориків. Однак повсякдення Петра Калнишевського залишається поза увагою дослідників. На сторінках монографії Н. Полонської-Василенко «Запоріжжя XVIII століття та його спадщина» серед іншого аналізується матеріальний світ кошового [16]. Зокрема, дослідниця акцентує увагу на підрахунку майна, конфіскованого у старшини під час ліквідації Запорізької Січі шляхом порівняння та підрахунків. Саме в такому

контексті досліджується і одяг. Таким чином, гардероб як система вбрання ще не була предметом спеціального дослідження. Мета статті – розкрити особливості суспільного статусу кошового Петра Калнишевського крізь призму його гардеробу.

Почати варто з класифікації всіх речей, значених у реєстрі конфіскованого майна Петра Калнишевського. Він є досить детальний, тому може претендувати на відображення повноти гардеробу. Першою категорією є верхній одяг. До нього у гардеробі кошового належали шуби, кирейки, кафтани, черкески [14, с. 291–310]. Ці види можна розділити на основний та додатковий плечовий одяг. До першого належатимуть шуби – зимове верхнє плечове довгополе вбрання на хутрі та кафтани або жупани – верхній плечовий довгополий розгортальний одяг з рукавами, прямого або приталеного покрою [17, с. 26]. Додатковим верхнім вбранням були різновиди плащів. Киреєю називався верхній довгий і широкий суконний прямоспинний плащ із рукавами й подвійним коміром (малим сторчковим та великим виложистим). Порівняємо видове наповнення гардеробу кошового з аналогічним складом одягу козацької старшини. Увесь верхній одяг Павла Полуботка складався з жупанів (кафтанив) та їх різновидів, кунтушів, та опанчі [9, с. 444–451], у Івана Самойловича до вище наведених ще додавалися шуби [13, стовп. 949–1204]. Старшина меншого рангу мала такий же видовий склад верхнього одягу в гардеробі, за винятком шуби. Так В. Мартос, В. Забіла, Ф. Гречаний [20; 8; 7] володіли переважно жупанами та кунтушами. Основним плащовим одягом старшини слугувала опанча. Генеральний хорунжий Микола Ханенко протягом 1732 р. тричі згадував операції з опанчею і двічі з кунтушем [4, с. 33–89].

Як бачимо, види верхнього одягу мають певну різницю. Специфіка їх полягає у тому, що основне вбрання Петра Калнишевського є наближеним до гетьманського. Водночас кунтуш підміняється черкескою – плащем, котрий одягається поверх кафтана. Від традиційного кунтуша він відрізняється довжиною нижче коліна, щільністю ушиття в стані та обтислістю у торсі. Поли від поясу донизу черкески заходять досить глибоко, права на ліву, а на грудях зводилися до одного борта, ледь сходяться угорі. Аналогічна ситуація спостерігається і в плащовому одязі: опанча замінена киреєю, яка, на відміну від першої, мала рукави [17, с. 26–27].

Саморепрезентацію Петра Калнишевського можна досліджувати на основі єдиного автентичного зображального джерела – ікони По-

крови Божої Матері з Січової церкви [1, с. 148]. Решта портретних зображень кошового не можуть надати коректну джерельну інформацію, оскільки є уявними [11, с. 91–96]. На іконі Петро Калнишевський зображений у синьому кафтані та червоному кунтуші. Тобто, черкеска, як парадний одяг, поступалася кунтушу.

За підрахунками, проведеними Н. Полонською-Василенко, у гардеробі П. Калнишевського було 20 шуб, 10 кафтанів, 15 черкесок, 13 кирей, дві вільчури і дві свитки [16, с. 255]. В сумі – 62 штуки. Цю кількість можна вважати достатньою для середньостатистичного старшинського гардеробу. Якщо порівнювати з величиною гардеробу Павла Полуботка (фактично, полковника), то кошовий мав більше одягу – у першого його було тільки 52 екземпляри [9, с. 444–451], а кількість шуб заможного Івана Самойловича майже на десяток менша (13 штук) [13, стовп. 949–1204].

Важливе місце у дослідженні соціальної значущості особи через призму її традиційного костюму відіграє матеріал, з якого той виготовлявся. Безперечно, мова йде про тканини, а також хутро. Тканини у верхньому одязі Петра Калнишевського співвідносилися у наступних пропорціях: сукно – 47%, бархат – 20% (в т. ч. плис – бавовняний бархат), парча і штоф – по 12%, решта – об'яр, гризета, атлас – по 3%. Як бачимо, майже в рівній кількості присутні вовняні та шовкові тканини.

Поряд з сукном у верхньому одязі використовувався також і «бархат» або оксамит – тканина, що знизу має вигляд гарнітури, а зверху покрита низьким ворсом [3, с. 67]. «Бархат» також характеризується певним полиском, зумовленого різною довжиною ворсу, що надає йому багатого, аристократичного вигляду. Саме тому, а також через певну міцність цієї тканини, вона була присутня у верхньому одязі. Серед кафтанів кошового переважав штоф – шовкова тканина з розводами та чергуванням блискучих та матових елементів узору [2, с. 108]. Об'яр, гризета, атлас – всі ці тканини належать до розряду шовкових.

Використання таких тканини є закономірним для старшинського гардеробу. У гардеробах П. Полуботка та В. Мартоса (лубенського полковника) на сукно припадає 60% [9, с. 444–477; 20, с. 970–973] від загальної кількості найменувань. У гардеробі Івана Самойловича речі з цієї тканини становили 15%, бархатні та атласні – по 12%, об'ярні – 27%, з камки – 24% [13, стовп. 949–1204]. У цей же час одяг

міщан виготовлявся тільки з сукна: «жупан тузинковий с другим жупаном шиптуховим», «жупан фалендишовий синій», «сермягу и клобок суконний» [12, с. 154, 117, 99]. У описі майна козака Павла Плакси з с. Святого на Полтавщині зазначається тільки один «жупанок простого сукна зеленого старенький в цене 60 копеєк» [15, с. 325].

Хутро – невід’ємний елемент верхнього одягу. У старшинському гардеробі воно займало чільне місце. Весь верхній одяг І. Самойловича був підбитий або оздоблений шкурами соболя, рисі, лисиці у відсотковому відношенні 43% : 21% : 21%. Далі йде хутро вівці (5%), білки (4%), горностає (3%) та решта одиничних екземплярів [13, стовп. 9404–1204]. У гардеробі П. Полуботка соболь також посідав чільне місце: на це «футерце» припадало 42% від загального. Другу позицію ділить хутро білки та лиса: 22% і 17% відповідно, шкури рисі та песця приблизно по 10% [9, с. 444–477].

У верхньому одязі Петра Калнишевського була тільки одна шуба «на куньем мѣху», п’ять шуб та одна кирея – «на лисем», дві – «волчьи». Крім того, в коморі в одній зі скринь між іншими речами лежало «куниць сивыхъ 6, смушковъ крымскихъ сивыхъ 18, черныхъ 18, бѣлыхъ 12, выдры 4, лисиць дѣяныхъ 18, хвостовъ ліськихъ связка 1, медвежьихъ шкуръ 2» [14, с. 301–302]. Як бачимо, соболь, песець, рись, горностає, навіть, білка і заєць у гардеробі були відсутні.

Це пояснюється специфікою надходження «футерця» у володіння Петра Калнишевського. Н. Полонська-Василенко висловлюється про занепад інтересу до хутряного промислу на Січі, опираючись на малу кількість ловецьких знарядь в описі конфіскованого майна старшини [16, с. 236]. Однак, ще на кінець XVII ст. звіроловство, особливо хутрове, на Запоріжжі було поставлено на промислову основу [6, с. 435]. Вовки та лисиці були давні мешканці Дикого Поля, особливо дніпровських плавнів. Вони продовжували тут жити і на XVIII ст. Видра, як і бобрі, у цей же період були об’єктом промислу бровників і водилася у великій кількості у численних річках та заплавах Середнього та Нижнього Подніпров’я [19, с. 40, 42]. Таким чином, хутро в гардеробі Петра Калнишевського було не просто місцевого, а січового походження. Варто зазначити, що у іншій низовій старшини запаси хутра або були зовсім відсутні, або обмежувалися лисицями [16, с. 236]. Тобто, хутряне наповнення гардеробу кошового отамана суттєво відрізнялося від «футерця», яким володіла козацька старшина, в тому числі й урядники Січі.

Решта одягу Петра Калнишевського включає в себе поясне та спіднє вбрання. Воно представлене сорочками «полотна разного» у кількості 58 екземплярів, дванадцятьма шароварами, двома парами портків – нижньої білизни. З якого конкретного полотна були виготовлені «рубашки мускіе» ми не знаємо. Проте, в описі згадуються обрізки та запаси нової тканини: «полотна шльонскаго остаток 1», «фламанского полтна непочатого штуки 2», «полотна рускова штукъ 7» [14, с. 294, 298, 300]. Шльонське, фламанське полотно – тканини західноєвропейського походження, котрі імпортувалися в Гетьманщину. Виходячи з того, що сорочки і портки часто шилися комплектом, можна припустити, що й білизна виготовлялася саме з цих тканин.

Штани, які носили козаки, були помірно широкими в поясі, мали клиноподібну вставку, що утворювала шаг, як у татар і народів Північного Кавказу [18, с. 67]. На їх позначення у описі наводиться назва «шеровари». Такий термін майже не зустрічається у реєстрах, щоденниках, заповітах козацької старшини. Замість нього вживається слово «штани». Залучаючи іконографічні джерела, бачимо видову відмінність між ними. При порівнянні портретів Петра Калнишевського з січової ікони Покрови Пресвятої Богородиці, козака Якова Шияна, і, наприклад, київського полковника Юхима Дарагана [1, с. 148; 21, с. 259, 219], бачимо, що в перших двох з-під полів жупана видно широкі червоні штанини шаровар, а останній взутий у чоботи з високою халявою, в яку заправляються вузькі штани. Ширина, а отже, і покрій – основні видові відмінності між цією одежею.

Ще один елемент, який наближує гардероб Петра Калнишевського до гардеробу решти козацької старшини – шлафори та спальні ковпаки – домашній непублічний одяг. У кошового отамана їх було по дві пари. «Шлафоръ», «шлафрокъ», «шлаферъ» – це халат для щоденного носіння, підбитий хутром. «Каламенковий», «на чернихъ смушкахъ покритий плисом» – такі описи цього вбрання знаходимо у списку конфіскованих речей. Н. Полонська-Василенко вказує, що в наявності шлафорів та ковпаків простежується вплив «російського оточення, що в ньому обертався Калнишевський» [16, с. 254]. Справді, носіння домашнього халата – традиція, що прийшла в Гетьманщину від північного сусіда. В Державному історичному музеї Російської Федерації зберігається шлафрок Петра I з зеленого штофу, підбитий чесаною шерстю [10, с. 95]. Проте і халати, і ковпаки були присутні і в іншій старшини – П. Полубот-

ка, М. Ханенка. «Шлафрок блакитного штофу мне покраяно», – пише генеральний підскарбій Яків Марович [5, с. 23]. Водночас січова старшина – писар Глоба, суддя Головатий та ін. [16, с. 255] не мали такого одягу в своєму гардеробі. Таким чином, варто говорити не про вплив російських кіл конкретно на Калнишевського, а про соціальний статус, який відображається наявністю шлафорів у гардеробі.

Взуття, головні убори та аксесуари також відображають соціальний статус свого власника. Вони остаточно доповнюють костюм та роблять його завершеним. Видається сумнівним, що Петро Калнишевський мав тільки одну шапку – кучму «сь крышкою парчовою и кистью золотою». Наявність «кистьи» говорить про те, що «крышка» – це не що інше, як шлик, тобто довгий ковпак з тканини, пришитий до вовняної шапки зверху [2, с. 210]. Така шапка була притаманна виключно козацькому гардеробу і не зустрічалася в старшинському. Чоботи кошового були виготовлені з червоного сап'яну та жовтого юхту – спеціально обробленої шкіри молодого ягняти та теляти відповідно. У запасах

зберігався імпортований кримський саф'ян. Одна пара чобіт була вишита золотом.

Аксесуари також репрезентували особливий статус кошового. Він володів «серебряными пасками до сабли», мав «трость камышовую, оправленную серебромъ», дві пари «перчатокъ замшевыхъ, сь коихъ одни вышиты золотомъ черными, а другие малиновыя», «бархатныхъ сумочек, вышитыхъ золотомъ 3», «поясовъ турецкихъ 2», один «поясъ верблужей шерсти» [14, с. 292, 294–300]. Використання дорогоцінних металів і коштовних тканин в аксесуарах – провідна ознака гардеробу козацької старшини.

Отже, гардероб Петра Калнишевського за своїм наповненням частково співвідноситься з гардеробом козацьких полковників. Відмінності між ними полягають у наявності серед одягу першого суто козацьких речей: кирей, черкесок, шароварів; хутра січового походження. Разом з тим, гардероб кошового не є аналогічним одягу решти старшини Запорізької Січі – він значно багатший і має частково інший видовий склад. Все це дозволяє зробити висновок, що статус кошового отамана в суспільстві прирівнювався до статусу старшини, зокрема, полковника.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть / П.О. Білецький. – К. : Мистецтво, 1981. – С. 148.
2. Васіна З. Український літопис вбрання. У двох томах / З. Васіна. Т. 2. XIII–XX століття. – К. : Мистецтво, 2006. – 407 с.
3. Горобець В. Й. Лексика історично-мемуарної прози першої половини XVIII століття / В.Й. Горобець. – К. : Наукова думка, 1979. – 128 с.
4. Дневник генерального хорунжаго Николая Ханенка. 1727–1753 г. Приложение к журналу «Киевская старина» – К. : Типография Корчак-Новицкого, 1884. – 514 с.
5. Дневныя записи малороссийскаго подскарбия генерального Якова Марковича / Под. ред. Лазаревского Ал. – К. : Типография Корчак-Новицкого, 1893. – 418 с.
6. Економічна історія України. В 2-х т. / Під ред. В.А. Смоля. – К. : Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – С. 696.
7. Інститут Рукопису Національної Бібліотеки України ім. Вернадського. (ІР НБУ) Ф. II, № 18617. Тестамент Федора Федоровича потребича Гречаного. 1743 р.
8. ІР НБУ ім. Вернадського. Ф. II. № 18857. Розпорядження про передачу майна Василя Забілі від Агафії Констянтинівни Соломінової. 1696 р.
9. Книга пожиткам бывшего черниговского полковника Павла Полуботка // Універсали Павла Полуботка / Упоряд. В. Риневич. – К., 2011. Додаток VI. – С. 444–451.
10. Костюм в России XV–XX века / Под ред. Е.Р. Беспаловой. – М.: Арт-родник, 2000. – 230 с.
11. Коцур Г.Г. Автентичність портрета Петра Калнишевського: нове бачення / Г.Г. Коцур // Сумська старовина. – 2011. – № XXXV. – С. 91–96.
12. Лохвицька ратушна книга другої половини XVII століття / Під ред. П.І. Чепіги. – К. : Наук. думка, 1986. – 222 с.
13. Опись движимаго имущества, принадлежавшаго малороссийскому гетману Ивану Самойловичу и его сыновьям Григорию и Якову // Русская историческая библиотека. В 39 т. – С.-Пб.: Типография Ф.Г. Елконскаго и К^о, 1889. – Т. 8. – Столб. 949–1204.
14. Опись дому, вещам и деньгам бывшего кошового Калнишевского // Полонська-Василенко Н. Запоріжжя XVIII століття та його спадщина / Н. Полонська-Василенко. – Мюнхен: Вид-во «Дніпрові хвилі», 1965. – Т. 1. – С. 291–310.
15. Опись, учинення в деревне Святом в дворе козака Павла Плакси // Ділова документація Гетьманщини XVIII століття / Під ред. В. Горобця. – К. : Наукова думка, 1993. – 385 с.

16. Полонська-Василенко Н. Запоріжжя XVIII століття та його спадщина / Н. Полонська-Василенко. – Мюнхен : Вид-во «Дніпрові хвилі», 1965. – Т. 1. – 398 с.
17. Славутич Є. Військовий костюм в Українській козацькій державі: Уніформологічний словник / Є. Славутич. – К., 2012. – 171 с.
18. Славутич Є. До історії козацького мундира в Гетьманщині / Є. Славутич // Військово-історичний альманах. – К., 2009. – Річник 10, число 2 (19). – С. 69–103.
19. Сокур І. Історичні зміни та використання фауни ссавців України / І. Сокур. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 86 с.
20. Тестамент лубенського полкового судді Мартина Васильовича Мартоса // Іван Мазепа та його доба / Упор. С.Ф. Павленко. – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. – С. 994.
21. Український портрет XVI–XVIII століть. Каталог-альбом. – К. : Артанія Нова, 2006. – 352 с.

© *Сергей Прудивус*
(Київ)

ГАРДЕРОБ КАК СОЦИАЛЬНЫЙ КОД (НА МАТЕРИАЛАХ ОПИСИ ИМУЩЕСТВА КОШЕВОГО АТАМАНА ПЕТРА КАЛНЫШЕВСКОГО)

Статья посвящена анализу гардероба последнего кошевого атамана Запорожской Сечи Петра Калнышевского. Мир бытовых вещей, среди которых действует историческая личность, позволяет понять самого исторического деятеля, его поступки, позицию в отношении тех или иных событий и явлений. В системе одежды XVIII века закодировано менталитет, традиционные представления и матрицы общественных отношений, приемлемых для ее владельцев. Цель статьи – выяснить общественный статус кошевого атамана Петра Калнышевского через призму его гардероба.

Для достижения поставленных целей проведен анализ имущества кошевого, зафиксированного во время ликвидации Запорожской Сечи в 1775 г. Из перечня всего, чем владел Петр Калнышевский, выделены предметы гардероба: одежду, аксессуары, запасы тканей и других расходных материалов. Применяя подходы научного анализа, проведено исследование структурных частей гардероба: видов одежды, ее количества, расходных материалов, позволяющих декодировать актуализированную информацию. Благодаря методу научного синтеза установлено их типологию. Активно применяется метод поиска аналогий и сравнения видового состава, количественного наполнения, физических характеристик одежды кошевого атамана и казацкой старшины: гетманов, генеральной старшины, полковников, сотников. В ходе исследования имеет место использование статистических приемов подсчета. Проводятся параллели с гардеробом низовой старшины, а также с одеждой горожан и казаков.

В результате исследования удалось сделать выводы о типологическом сходстве гардероба Петра Калнышевского и старшин Гетманщины. Установлены частичные различия в названиях одежды, ее функциональности. Выяснено конкретные особенности путей формирования системы одежды, головных уборов, обуви и аксессуаров сечевой старшины. Таким образом, общественный статус Петра Калнышевского был выше остальных низовых старшин и может быть приравнен к статусу полковника.

Ключевые слова: гардероб, одежда, кошевой атаман, Петр Калнышевский, казацкая старшина, Запорожская Сечь.

© *Sergey Prudyvus*
(Kyiv)

WARDROBE AS A SOCIAL CODE (ON PROPERTY DESCRIPTION MATERIAL KOSHEVYI ATAMAN PETRO KALNYSHEVSKYI)

The article deals wardrobe last koshevyi ataman the Zaporozhian Sich Petro Kalnyshevskiy. Eighteenth century European history is the era of public consumption. This equally applies to the domestic space that forms the historical person around. The world of things surrounding it has a significant impact on a person because of her awareness of themselves as part of society. Understanding this influence provides an understanding of the historical figure, to explain his actions, position on certain events and phenomena. A total of clothes XVIII century coded mentality, traditional notions of public relations and matrix acceptable to its owners. Despite a significant number of works of historians devoted to Petro Kalnyshevskiy his everyday world escapes the attention researchers. Purpose of the article is to find out the status of public ataman due to the nature of its content wardrobe.

To achieve these goals the research koshevyi property recorded during the liquidation the Zaporozhian Sich in 1775 year. First, the list of things that Petro Kalnyshevskiy had and which includes in the

description, selected objects that may be classified as «wardrobe». In addition to clothing here belongs should include, hats, caps; footwear (preferably boots) and accessories: waistbands, gloves, jewelry and more. There are important also reserves textiles and other consumable products not directly used in clothing. The resulting list subjected to scientific systematization. The criteria served as the conventional division of the upper, nether, waist clothes and formality and publicity wearing a particular outfit. Additional information obtained by processing figurative source using optical-visual method. This knowledge is valuable, as interpreted Petro Kalnyshevsky own attitude to the notion of «prestige» in the suit.

In parallel, there is a scientific analysis of the received groups and categories. Using this method, studied structural parts of clothing, types of clothes, its quantity, consumables, allowing decode current information. We analyzed functional features of different types of clothes, its cut, textile, sewn with which he and fur that was used for its production. If necessary, set way revenues consumable products to Petro Kalnyshevskiyi wardrobe.

For correct establishing features the iconic wardrobe last ataman we use search method selected abstract analogies in wardrobes gorodova Cossack starshyna: Hetman, general starshyna, polkovnyks, sotnyks. Compared the species composition, quantitative filling, physical and quality characteristics of clothing ataman and Cossack starshyna. Involve about Zaporozhye Sech starshyna's wardrobe: military scrivener a judge. One of the main methods of research are mathematical and statistical calculations. They are used to illustrate the magnitude of presence in wardrobe kind of garments. These methods are essential for determining the primacy of textile, furs, leather and other consumable products in the wardrobe. Percentage allows correct to compare common objects in the wardrobes of different magnitude, reducing them to a common denominator. We provide comparisons with some representatives of bourgeois and ordinary Cossacks wardrobe.

The study was able to reach conclusions about the typological similarity wardrobe Kalnyshevskiyi Petro and cossacks starshuna of Hetmanshchyna. It was established partial differences that occur primarily in the presence of especially Cossak things in the wear ataman: kyrey, cherkesky, sharovary; fur is not imported, but actually Sich origin. The difference also lies in the functional features of some article of clothing. It was found ways of forming the specific characteristics of the system clothes, hats, shoes and accessories Sich starshuna. So Petro Kalnyshevskiyi social status was higher than the rest of nyzova starshyna and may be equal to that of polkovnyk.

Keywords: wardrobe, clothing, koshevyi atama, Kalnyshevskiyi Petro, Cossack starshyna, Zaporozhian Sich.
До редакції надійшла 26.02.2016.

УДК 93/94 (477)

© Любов Отрошко
(Київ)

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛОТВОРЕННЯ В ДОБУ П. КАЛНИШЕВСЬКОГО

Статтю присвячено розгляду світоглядних рефлексій козацького минулого, що залишили символічні віхи в українському етнокультурному розвитку. Мета дослідження – проаналізувати розвиток культурних символів в козацькій Україні у другій половині XVIII ст. та їх інтегрованість у подальший український етнокультурний процес. Розвиток символів досліджено на основі наукових принципів історизму та історичної ретроспективи й застосовано порівняльно-аналітичний, системно-структурний, об'єктивно-суб'єктивний, біографічний, конкретно-узагальнюючий, хронологічний, конкретно-історичний, синтезу та узагальнення, ретроспективний та інші методи дослідження.

З майже трьохвікової історії запорозького козацтва саме друга половина XVIII ст. стала переломним та знаковим моментом в українській історії, тому символічно, що її названо добою П. Калнишевського. Адже у цей час відбулися значні зміни, які стали визначальними для подальшого розвитку української державності. Вони полягали у тому, що саме завдяки особистості П. Калнишевського та його діяльності запорозьке козацтво залишалось останньою твердинею у боротьбі українського народу за демократичні принципи самоврядування та етнічну окремішність. Адже кошовий продовжував вести боротьбу за збереження незалежності запорозьких вольностей, займався активною культурницькою, релігійною, державною та політичною діяльністю, а також намагався вберегти від зруйнування Запорозьку Січ.